

ЛУГАНСКИЙ ОБЛАСТНОЙ СОВЕТ
ЛУГАНСКАЯ ОБЛАСТНАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ АДМИНИСТРАЦИЯ
УПРАВЛЕНИЕ КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА ОБЛГОСАДМИНИСТРАЦИИ
КОММУНАЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «КРАСНОДОНСКИЙ ОБЛАСТНОЙ
ОРДЕНА ДРУЖБЫ НАРОДОВ МУЗЕЙ «МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ»
ЛУГАНСКИЙ ОБЛАСТНОЙ КРАЕВЕДЧЕСКИЙ МУЗЕЙ

**ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ВОСПИТАНИЯ
СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ: ЦЕННОСТИ,
СОДЕРЖАНИЕ, ТЕХНОЛОГИИ**

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции
26-29 сентября 2012 г.

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ТА МЕТОДИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Розглянуті основні методи національно-патріотичного виховання, що впроваджуються у Харківському історичному музеї та окремих музеях Харкова та області.

На сучасному етапі розвитку держави важливого значення набуває необхідність подолання негативних стереотипів, нав'язаних українському народові за тих часів, коли українські землі були у складі різних держав. Сучасне українське суспільство не має багатого досвіду розбудови держави, як ефективного інструмента реалізації інтересів всієї нації. Саме тому, нині, залишається актуальним виховання національного патріотизму, національної самосвідомості, любові до рідного краю поваги до народних традицій особливо серед молоді. Значну роль у цьому процесі повинні виконувати музеї.

Натурні експонати та реліквії викликають підвищений інтерес у відвідувачів. Музейні колекції пам'яток історії, що несуть у собі інформацію і про минуле, і про діалектику сучасності, є необхідним ґрунтом для патріотичного виховання. Доступність, яскравість та емоційність достеменних свідків історії спричиняє потяг учнівської молоді до пізнання, збагачує її духовний світ. Музеї позитивно впливають на підвищення освітнього й культурного рівня учнівської та студентської молоді, сприяють залученню її до наукової діяльності, заохочують до вивчення та збереження історико-культурних пам'яток рідного краю. І тому музеї повинні стати дієвим засобом у патріотичному вихованні молоді.

Процес формування патріотичної свідомості молодого покоління є складним і суперечливим. Тому необхідно ретельно й системно підходити до вирішення цього завдання. Першим кроком, з боку держави, у цьому напрямі було прийняття Міністерством культури і туризму України 27.10.2009 № 3754/981/538/49 Концепції національно-патріотичного виховання молоді.

Мета Концепції національно-патріотичного виховання (далі — Концепція) полягає у створенні методологічних засад для системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади і громадськості щодо виховання молодої людини — патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

Національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління, головною метою якого є набуття молодими громадянами 14-35 річного віку соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбав українського народу, досягнення високої культури взаємисті, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури.

Здійснення системного національно-патріотичного виховання є однією з головних складових національної безпеки України.

Національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту [Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді: (Електронний ресурс) : Наказ № 3754/981/538/49 від 27.10.09 р.].

Концепція передбачає: 1. забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості в Україні відповідно до її інтересів та можливостей; 2. виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки — Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь; 3. сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадку-

вання духовних та культурних надбань українського народу; 4. формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації; 5. формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української Держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини; 6. відновлення і вшанування національної пам'яті; 7. утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян від княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до часів незалежності; 8. підтримання кращих рис української нації — працелюбності, прагнення до свободи, любові до природи та мистецтва, поваги до батьків та родини; 9. створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина, а відтак, держави; 10. сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних та культурних потреб особистості [Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді: (Електронний ресурс) : Наказ № 3754/981/538/49 від 27.10.09 р.].

У законі України «Про музеї і музейну справу» визначено наступне поняття музею: «Музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини» [Закон України «Про музеї та музейну справу», 1999, с. 231]. Отже, як видно, в цілому завдання музеїв перекликаються із загальною метою та більшістю завдань «Концепції».

Загалом, період після 1991 р. виявився досить плідним для дослідників української історії. Велика кількість наукових праць, серйозних історичних досліджень, публікацій архівних матеріалів викликала і продовжує викликати великий інтерес з боку фахівців та тієї частини українського суспільства, для яких вивчення історії свого народу і країни становлять частку їхнього буття. Не залишаються осторонь й українські музейники, оскільки вивчення історії рідного краю відкриває великі можливості щодо виховання у відвідувачів інтересу, любові до історичного минулого свого народу, посилює почуття патріотизму та пошани до героїчного відстоювання української державності, мови, народних традицій та обрядів українців.

Харківський історичний музей (далі ХІМ) сприяє проникненню широкого загалу відвідувачів у історичне минуле рідного краю, прагне передати нерозривний зв'язок із минулим, дозволяє доторкнутися до культурних надбань наших пращурів, закріпити знання про історичні пам'ятки рідного краю.

Велика увага у ХІМ надається методології висвітлення подій і явищ у їх розвитку та взаємозв'язках, враховується вплив історичних подій у краї на формування української державності, а також пізнавальний, пропагандистський (гордість за свій край), морально-виховний, естетико-виховний та рекреаційний аспекти соціальних функцій музею.

На сьогоднішній день у ХІМ працюють наступні експозиції: «На перехрестях століть» – археологія краю, «Наш край IX–XVIII ст.», «Слобожанські мотиви» – етнографія Слобожанщини, «Харків. Історичні етюди. XIX ст.», «Харківщина 1900–1940 рр.», «Велич подвигу народного» Харківщина у період ВВВ, та виставка «Україна – час змін» – історія незалежної України. На базі цих експозицій проводяться екскурсії та лекції, що висвітлюють різні аспекти української історії. Наприклад, під час екскурсії, присвяченій сучасній Україні необхідно акцентувати увагу на тому, що більшість проблем суспільства мають коріння у минулому, тому необхідно показувати зв'язок подій, що відбувалися та наслідків, свідком яких є сучасна молодь.

З метою поширення знань з історії рідного краю, поваги до народних звичаїв та традицій лише за останні роки, 1-м науково-експозиційним відділом, були підготовлені тематичні виставки та методичні розробки за темами: козацтво України («Гетьман Б.Хмельницький», «Козацька давнина») історія краю («Харківщина у добу феодалізму», «Харків і харків'яни»,

«Вікна», «Архітектура м. Харкова у листівках поч. ХХ ст.», «Історія та сучасність. До 120-річчя Харківського міського художньо-промислового музею»), етнографія («Слобожанський одяг», «Перлина Слобожанщини»), ювілейні виставки, присвячені роковинам від дня народження видатних українців та харків'ян («Мальовнича Слобожанщина» до 155-річчя С.І. Васильківського, «Сіячі освітянської ниви», «До 225-річчя з дня народження Г.Ф. Квітки-Основ'яненка», «Харківщина очима митця пензля. До 155-річчя П.О. Левченка», «Пам'яті Кобзаря» до 195-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка, «Моїм землякам...» до 155-річчя з дня народження М.Ф. Сумцова та багато інших [Конюшенко, 2011, с. 98-99]. Всі вони сприяли кращому розумінню історичних подій та внеску конкретних історичних постатей у розвиток суспільства, надавали нові відомості з життя та творчості представників місцевої інтелігенції.

ХІМ як науковий та освітній центр до репрезентації сторінок козацької історії долучився створенням у 2009 р. нової виставки «Україна козацька: погляд крізь століття. XVII–XVIII ст.». Центральне місце в експозиції відведене єдиній в Україні унікальній гетьманській хоругві кінця XVII ст. з колекції ХІМ. Майже півстоліття – 42 роки – цей прапор уособлював найвищу державну владу в Гетьманщині. У 2008–2009 роках фахівцями Реставраційних майстерень Національного музею у Кракові було проведено реставрацію прапора. Це дозволило подальше його експонування.

Серед експонатів виставки чільне місце посідають хоругва Самарського куреня Запорізької Січі, виготовлена 1772 р. На виставці також експонуються документи XVIII ст., книги, присвячені козацькій Україні. Серед них – одне з дореволюційних перевидань літопису Самійла Величка. Представлені й літографії, дореволюційні поштові листівки на козацьку тематику. Чільне місце відведено картинам, написаним видатними українськими художниками С.І. Васильківським та М.С. Самокішем.

У контексті виховання поваги до національних символів у ХІМ успішно діяла виставка «Символи українського народу», що висвітлювала історію національної символіки і географічні межі її поширення.

Сучасний музей – це соціокультурний інститут, що не лише збирає, зберігає й експонує матеріальні й художні свідчення розвитку природи й людини [Музейна педагогіка в школі, 2000, с. 10], а є тим особливим місцем, де відвідувач може не тільки оглянути, а й використати музейні матеріали, зокрема, формуючи себе як особистість. Форми і методи використання матеріалів музею в навчально-виховному процесі надзвичайно різноманітні. Загальною рисою всіх форм освітньої роботи є їх зв'язок із пропагандою пам'яток історії, природи, суспільства. Для того, щоб зацікавити молодь, пробудити інтерес, розвинути її творчі здібності у Харківському історичному музеї використовується не лише основний метод подачі інформації – екскурсії. Спільність форм добре просліджується на прикладах інших видів роботи з аудиторією, таких, як заняття-екскурсії, лекції, факультативи, консультації, інтерактивні заходи тощо. У музеї також проводяться зустрічі студентів із ветеранами та учасниками ВВВ, Збройних Сил, миротворців ООН, організовуються бесіди та перегляд тематичних художніх і документальних фільмів. Прикладом інтерактивного заняття, що проводиться у ХІМ є захід, присвячений Міжнародному дню авіації та космонавтики. Під час заходу йде мова про внесок України в розвиток цих галузей, демонструються відеоматеріали, відповідні експонати, запрошують людей – харків'ян, пов'язаних з цією сферою. Для формування правової культури молодих людей доцільними стануть зустрічі з правозахисниками, багато хто з яких були пов'язані свого часу з дисидентським рухом.

Інші музеї Харкова та області теж беруть активну участь у справі патріотичного виховання. Так, у Куп'янському краєзнавчому музеї в рамках музейної педагогіки розповідають музейну казку – «Подорож грошей крізь століття». Музеї Харківщини беруть участь в організації фестивалів і свят. З метою популяризації історичних знань проводяться спільно з військово-патріотичними організаціями історичні реконструкції. Зміївський краєзнавчий музей разом з ВПО «Орієнтир» організовує реконструкції боїв на Харківщині періоду ВВВ, наприклад, бій за с. Соколове (березень 1943 р). Ізюмський краєзнавчий музей бере участь у святкуванні дня

міста, під час якого організовує історичну частину – реконструкції середньовічних боїв, залучаючи «Клуб історичного фехтування» [Богданов, 2011, с. 238].

Можна виділити нестандартні підходи до науково-освітньої роботи Харківського літературного музею, де в організації свят присутнє театралізоване дійство. Наприклад, обрядове дійство «Водохрещ» та розважальне дійство на свято «Обжинки». Існує у літературному музеї і така форма роботи, як майстер-клас. Наприклад, за допомогою такого заходу відвідувачі знайомляться з «Енеїдою» Котляревського і водночас з українською кухнею – готують страви, що згадуються у творі.

Поширеними формами науково-освітньої роботи залишаються зустрічі, вечори пам'яті, вікторини, «круглі столи» тощо. Лекції, присвячені видатним діячам і подіям читають в усіх музеях. На базі музеїв проводяться уроки-лекції, тематичні уроки, зустрічі учнів зі свідками історичних подій та іншими цікавими людьми. Вечір-портрет допомагає розібратися у ролі і місці особистості в історії, наприклад, «М.С. Грушевський – перший Президент України, історик, літературознавець, письменник». Заходи, просвічені Дню Конституції що проводяться на Харківщині сприяють формуванню правової культури підрастаючого покоління, ствердженню ідеалів правової держави. У краєзнавчих музеях проводяться заходи не лише гуманітарної спрямованості, а й природничої [Богданов, 2011, с. 239].

У підсумку необхідно зазначити, що національно-патріотичне виховання, що включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти та охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує всі сторони життя: соціальну-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, науку, історію, державу, право, успішно реалізується музеями Харківщини. Поступово все більше музеїв використовують не лише традиційні, а й нові підходи в організації експозиційної й науково-освітньої роботи, побудованої на засадах національно-патріотичного виховання. Музеї, таким чином ефективніше залучаються до виховання серед молоді у суспільстві загалом цілісного сприйняття світу, гуманізму, патріотизму, поваги до природи.

Література

- Богданов Д.В.** Нові підходи до науково-освітньої роботи в музеях Харківщини / Д. В. Богданов // Сімнадцять сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму», Харків, 18 квітня 2011 р. / Харківський історичний музей. – Х.: Майдан, 2011. – С. 237-239.
- Закон України** «Про музеї та музейну справу» // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – С. 191; Із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99 // ВВР. – 1999. – № 28. – С. 231.
- Конюшенко Ю.А.** Досвід експозиційної роботи Хім з історії Харкова ХІХ ст. і пріоритетні напрями розвитку / Ю. А. Конюшенко // Сімнадцять сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму», Харків, 18 квітня 2011 р. / Харківський історичний музей. – Х.: Майдан, 2011. – С. 97-103.
- Музейная педагогика в школе.** Вып. II. – СПб.: СпецЛит, 2000. – 208 с.
- Про затвердження** Концепції національно-патріотичного виховання молоді [Електронний ресурс]: Наказ № 3754/981/538/49 від 27.10.09 року / Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерство оборони; Міністерство культури і туризму; Міністерство освіти і науки. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/5397/>

MODERN MAINTENANCE AND METHODS OF NATIONALLY-PATRIOTIC EDUCATION OF THE YOUTH

The article treats of what Kharkiv region museums do to help young Ukrainians acquire a patriotic world-view, the essence and principal methods of these activities.

*Минченкова Т.Г.
(Луганск)*

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ЛУГАНСКОГО ОБЛАСТНОГО КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ ПО ПАТРИОТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ШКОЛЬНИКОВ

Проанализирован опыт работы Луганского областного краеведческого музея по патриотическому воспитанию школьников

Социологические исследования показывают, что в настоящее время на вопрос «Если бы была возможность покинуть Украину, жили бы в другой стране?» отвечают «да» около 70 % выпускников школ. Вместе с тем, психологи установили, что самый разумный и здоровый способ формирования позитивного отношения к своей стране и вообще к гражданственности – это формирование доброго отношения и любви к малой родине.

Несколько лет назад, по инициативе Луганского областного совета была разработана областная программа патриотического воспитания «Патриот Луганщины». Создание такой программы предполагает консолидацию деятельности органов государственной власти всех уровней, органов местного самоуправления, научных и общеобразовательных учреждений культуры и искусств, ветеранских, молодежных и других общественных организаций, творческих союзов по разрешению существующих проблем патриотического воспитания.

Особая роль в организации патриотического воспитания принадлежит школе как социальному институту. Эти задачи должны решаться как в учебной работе, так и внешкольной деятельности. Основными посетителями музея являются школьники. И вот здесь и необходима консолидация усилий школы и музея по воспитанию личности гражданина-патриота.

Луганским областным институтом последипломного образования разработано тематическое планирование учебного курса для учащихся 5-10 классов общеобразовательных учебных заведений Луганской области «Мой родной край – Луганщина».

На основе этого курса Луганский областной краеведческий музей разработал тематический план проведения экскурсий по экспозициям музея, выездных экскурсий с мини-выставками, мероприятий проводимых как на базе музея, так и в школе. План имеет две графы: в первой – тема курса, во второй – музейная тематика, что дает возможность учителю заранее запланировать посещение музея.

Особое место в учебном курсе «Мой родной край – Луганщина» отводится темам, посвященным боевым и трудовым традициям края.

Музейными сотрудниками разработаны тематические экскурсии: «Луганская область в годы Великой Отечественной войны», «Наши земляки на фронтах Великой Отечественной войны», «Освобождение Луганска от фашистских захватчиков», «Освобождение Донбасса, 1943 год» и другие, которые составили цикл «Память огненных лет».

Музейная экспозиция позволяет школьникам соприкоснуться с подлинными реликвиями